

Συνέντευξη στην Παναγιώτα Αρματά

Φαίνεται η φθορά να είναι μια έννοια που σε γοητεύει. Οι συνθέσεις σου αποτελούνται κυρίως από αντικείμενα εν αχρηστία, αντικείμενα που ο χρόνος έχει επιδράσει καταλυτικά στο σώμα και τις πρωτογενείς τους ιδιότητες.

Σαφώς και η φθορά ενός αντικειμένου με γοητεύει. Πολλές φορές όμως το αντικείμενο που έχω χρησιμοποιήσει είναι ακέραιο, παρ' ότι πια δεν μου είναι απαραίτητο και η χειρονακτική επέμβαση που γίνεται από μέρους μου, δημιουργεί αυτή την αίσθηση φθοράς. Δηλαδή πολλές φορές στη δουλειά μου υπάρχει μια διαδικασία μίμησης της φθοράς του αντικειμένου. Με ενδιαφέρει η φθορά του αντικειμένου, είτε προκύπτει από την πάροδο του χρόνου είτε προκύπτει από δική μου υπαιτιότητα — συνειδητή ή και τυχαία, που όμως αυτό εντάσσεται στη διαδικασία του έργου.

Είναι η αποσύνθεση ένας εναλλακτικός τρόπος σύνθεσης;

Οι έννοιες της σύνθεσης και της αποσύνθεσης, της δόμησης και της αποδόμησης, της δημιουργίας και της καταστροφής είναι πολύ σχετικές. Πάντοτε όταν αποδομείται κάτι αποτελεί προπομπό μιας νέας διαδικασίας που δημιουργεί κάτι άλλο, που και αυτό με τη σειρά του θα φθαρεί και θα δώσει βήμα για περαιτέρω δραστηριότητα.

Όταν ένα αντικείμενο καταστρέφεται, προφανώς δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την κάλυψη πρακτικών μας αναγκών. Όταν όμως αυτό επιδιώκεται για να αποτελέσει μια αφορμή διατύπωσης μιας αισθητικής ή υφολογικής πρότασης τότε αποκτά μια νέα χρησιμότητα που εντάσσεται σε ένα άλλο πλαίσιο πιο αυτοσχεδιαστικό που θέλοντας να δικαιολογήσουμε τον εαυτό μας το προσδιορίζουμε ως καλλιτεχνική διεργασία.

Πώς αξιολογείς ένα έργο ως έργο τέχνης;

Βάσει της προσωπικής μου εμπειρίας και των απόψεων άλλων ανθρώπων. Η εμπειρία παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση της προσωπικής μου δουλειάς και πιστεύω πολύ στη γνώση που προκύπτει μέσω βίωσης καταστάσεων και ταυτόχρονης συνδιαλλαγής με τους γύρω μας. Γενικότερα ο τρόπος που έχουμε ζήσει μας βοηθάει να βρούμε απαντήσεις και λύσεις σε προβλήματα που προκύπτουν απρόοπτα, και τα οποία τείνουμε επί τόπου να τα διαχειριστούμε. Πιστεύω πολύ σε αυτή τη γνώση, η οποία απαραίτητως δεν μπορεί να λεκτικοποιηθεί, αλλά αισθανόμαστε ότι υπάρχει γιατί είναι ίδια η προσωπική μας ζωή και εμπειρία που την τεκμηριώνουν. Σε αυτές τις περιπτώσεις, αν έχεις κάνει το σωστό ή όχι, θα φανεί εκ του αποτελέσματος. Αλλά θεωρώ ότι υπάρχει πολύ μεγάλη ικανοποίηση στο να νοιώθεις δικαιωμένος εκ του αποτελέσματος. Το να βλέπεις τόσο τις θετικές όσο και τις αρνητικές συνέπειες των πράξεων, των αποφάσεων, των λύσεων στις οποίες προχώρησες, αποτελεί ένα στερεό βήμα για να πιστεύεις στη διαίσθησή σου όσο και να λαμβάνεις υπόψιν τους κινδύνους που υπάρχουν σε μια τέτοια στάση. Αρκεί βέβαια να υπάρχει και μια λογική που επεξεργάζεται τη διαίσθηση αλλά και κρίνει τα αποτελέσματα.

Πόσο σημαντικό μέσο είναι η διαίσθηση κατά την ολοκλήρωση ενός έργου;

Στη δική μου περίπτωση, είναι. Δεν θα ήταν σωστό να το γενικεύσω αυτό.

Εσύ ξεκινάς τη σύνθεση ενός έργου έχοντας a priori εικόνα που θα καταλήξει;

Κάποιες φορές, δεν υπάρχει εικόνα ή συγκεκριμένος σκοπός. Πολλές φορές η αδυναμία να φτιάξω κάτι ή το τι θέλω να φτιάξω με οδηγεί σε μια κατάσταση αυθαίρετων φαινομενικά συσχετισμών αντικειμένων, χρωμάτων, μορφών και υφών. Δηλαδή μπορεί να προσαρμόσω μια κεραία γυαλιών σε ένα καπάκι στυλού, ώστε να δω αν αυτός ο συσχετισμός μπορεί να μου γεννήσει και άλλους συσχετισμούς πραγμάτων ή συνειρμούς εικόνων. Και αυτό βεβαίως συμβαίνει όχι μόνο στις κατασκευές μου και στα έτοιμα αντικείμενα αλλά και στη ζωγραφική. Δηλαδή μια μουτζούρα ή μια κηλίδα χρώματος σε σχέση με μια άλλη ποιότητα γραφής ή πινελιάς, μπορεί να ενεργοποιήσει τη σκέψη μου ώστε να προχωρήσω στην περεταίρω ανάπτυξη της εικόνας. Το ίδιο υπάρχει και στα αντικείμενα.

Αυτό πολλές φορές γίνεται άμεσα, άλλοτε θέλει το χρόνο του. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα ακόμα και αν έχω μια αρχική εικόνα για το έργο το οποίο φτιάχνω, το πιο πιθανό είναι να διαφοροποιηθεί πάρα πολύ. Άρα έχουν προηγηθεί πολλές ιδέες και πολλές εικόνες στη σκέψη μου πριν την ολοκλήρωση, αλλά και κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του έργου. Στο τέλος το ίδιο το έργο με καθοδηγεί. Πιο συγκεκριμένα, οι ιδιότητες της ύλης (των αντικειμένων που χρησιμοποιώ), οι νόμοι της φύσης και της βαρύτητας εντέλει καθορίζουν την εξέλιξη του έργου. Προσωπικά προσπαθώ να συμπεριφερθώ με ευελιξία και προσαρμογή ώστε να αναθεωρήσω κάποιες ιδέες και κάποιες εικόνες που είχα αρχικά στη σκέψη μου, γιατί θεωρώ ότι το πιο σημαντικό είναι να δημιουργήσω κάτι έστω τυχαίο και ατυχές. Δεν είναι τόσο σημαντικό αν αυτό που θα προκύψει στο τέλος θα ανταποκριθεί στην αρχική μου εικόνα ή ιδέα, αλλά αν αυτό αποτελεί ουσιώδες τεκμήριο κάποιας ενεργητικότητας. Νομίζω ότι αυτό είναι το ζητούμενο, δηλαδή να πράξω κάτι επιτέλους κι αν το απορρίψω μετά.

Αυτός ο συσχετισμός αντικειμένων στον οποίο αναφέρθηκες, πώς προκύπτει; Είναι μια ενστικτώδης διαδικασία;

Δεν θα έλεγα ότι λειτουργώ απαραίτητα ενστικτωδώς αν και υπάρχουν φορές όπου δρω παρορμητικά. Ωστόσο — όπως ανέφερα πριν — η εμπειρία, η διαίσθηση, η επιφύλαξη αλλά και η ενσυναίσθηση προς τα αντικείμενα έχουν σημαντικό ρόλο σε αυτούς τους συσχετισμούς. Αρχικά τα κριτήρια είναι υφολογικά/αισθητικά (αν λειτουργεί δηλαδή κάτι οπτικά ή με συγκινεί απτικά), μετά προσπαθώ να υποψιαστώ αν αυτό έχει και κάποια προοπτική απόκτηση νοήματος. Όταν νοιώθω τη σχετική ασφάλεια και σιγουριά, τόσο σε επίπεδο αισθητικής όσο και περιεχομένου, τότε προβαίνω στη συνέχεια των πράξεων μου.

Παρατήρησα σε κάποια έργα σου, η σύνθεση να είναι αποτέλεσμα ένωσης αντικειμένων μιας οικογένειας για παράδειγμα εργαλείων την οποία και ανατρέπεις με τη προσθήκη ενός και μόνο αντικειμένου μιας άλλης οικογένειας π.χ. οικιακής χρήσεως.

Υπάρχει αυτό που λες βέβαια, δηλαδή ένα σύνολο υλικών από μια οικογένεια και ξαφνικά προβάλλει ένα υλικό από μια άλλη κατηγορία. Αλλά δεν το ερμηνεύω σαν ανατροπή τουλάχιστον σε επίπεδο πρόθεσης και επιθυμίας. Το βλέπω σαν μια μορφή έντασης ή για να δοθεί κάποια δυναμική. Σέ ένα σύνολο πολλών ομοίων πραγμάτων είτε σε απλή τακτική παράθεση είτε σε άτακτη συσώρευση είναι πολύ φυσικό να ταραζέται τόσο οπτικά όσο και εννοιακά η μεταξύ τους σχέση όταν προβάλλεται σε αυτά κι ένα τελείως ετερόκλητο

αντικείμενο. Οι εντάσεις των πραγμάτων προκύπτουν από τη συνύπαρξη διαφορετικών στοιχείων είτε μέσω των ποικίλων φαινομενικών τους χαρακτηριστικών είτε μέσω της έλλειψης κάποιας εννοιακής συγγένειας ή νοητικού προσανατολισμού — αν και συμβαίνει ως σύνολο να αποτελεί αισθητικά ελκυστικό στις πετυχημένες στιγμές της δουλειάς μου.

Βέβαια δε μιλάμε μόνο για συνύπαρξη διαφορετικών στοιχείων μιλάμε και για αριθμητικές ανισότητες. Πιο αναλυτικά, εάν η παρουσία συνόλου πολλών ομοίων υλικών επηρεάζεται από την τελική επέμβαση ενός άσχετου πράγματος, άλλο τόσο η ύπαρξη αυτού του ενός αντικειμένου περιορίζεται από την ποσότητα των ομοίων πραγμάτων άλλης οικογένειας.

Η αμφίδρομη αυτή σχέση καθώς και η πολυπλοκότητα της χειρονομίας που συνθέτει τα υλικά υπό το βάρος μιας συναισθηματικής φόρτισης αποτελούν αιτίες της δυναμικής που προκύπτει τελικά.

Αναφέρθηκες στις ιδιότητες της ύλης, στους νόμους της φύσης που καθορίζουν την εξέλιξη του έργου. Θεωρείς ότι το ίδιο το έργο με έναν τρόπο καθορίζει τη μορφή του;

Πολλές φορές όχι το ίδιο το έργο όσο τα υλικά που θα χρησιμοποιηθούν, ο τρόπος χρήσης τους αλλά και η μετέπειτα αντίδρασή τους. Γιατί μπορεί αυτή τη στιγμή αυτά τα έργα που παρουσιάζω να έχουν ολοκληρωθεί σε ένα διεκπαιρωτικό επίπεδο καταγραφής σκέψης και εμπειρίας, αλλά τώρα θα αρχίσει μια άλλη διαδικασία αναπροσαρμογής του έργου, που θα' χει να κάνει με τη συνθήκη του χρόνου όσο και της αντοχής των υλικών, όπου αυτό συμβαίνει ερήμην (μου).

Η ύλη υπάρχει και είναι ο προπομπός. Η βασική ιδιότητα της ύλης είναι η ζωή. Και η ζωή εμπριέχει τη φθορά. Πώς καταλαβαίνεις ότι ζει ένας άνθρωπος ή ένας οργανισμός; Γεννιέται, αναπτύσσεται, φθείρεται, γερνάει — καταλήγει. Όμως όπως καταλήγει ένας οργανισμός δεν έρχεται και η συντέλεια. Ανά πάσα στιγμή θα δημιουργηθούν άλλοι οργανισμοί είτε από αυτόν, είτε παραπλεύρως αυτού, όπου θα συνεχιστεί η ίδια η ζωή. Και βέβαια η ζωή του κάθε οργανισμού, ακόμη και όταν ανήκει στην ίδια ομάδα, δεν είναι ακριβώς η ίδια. Έχει να κάνει με πώς ο ίδιος οργανισμός δημιουργήθηκε και πώς αντιδράει στα γεγονότα της ζωής και αυτό εξαρτάται από τον τρόπο λειτουργίας του και από τις εμπειρίες που έχει συλλέξει από τη συνύπαρξη με άλλους οργανισμούς.

Η παρατήρηση και η εμπειρία είναι από τα βασικά σου εργαλεία;

Παρατήρηση, εμπειρία και επίγνωση της πραγματικότητας. Είναι καλό να πιστεύεις ότι κάποια στιγμή φθείρεσαι. Δεν είναι κακό αυτό απαραίτητα. Γιατί μπορεί να το δεις και σαν μια ευκαιρία, ότι θα αλλάξει και η συμπεριφορά και ο χαρακτήρας σου. Θα δεις και πώς είσαι σε ένα άλλο πλαίσιο. Νομίζω το ίδιο συμβαίνει και με τα έργα. Δηλαδή αν δεχτούμε ότι ο καλλιτέχνης τα φθείρει τα έργα του την ώρα που τα παράγει, άλλο τόσο δεχόμαστε ότι το τελικό αποτέλεσμα του έργου θα συνεχίσει να διαφοροποιείται λόγω της συμπεριφοράς του υλικού από το οποίο φτιαχτηκε και συνεχίζει να εξελίσσεται παρόλο που ο καλλιτέχνης έχει ολοκληρώσει την όποια αισθητική ή εννοιακή του πρόταση. Αυτό είναι πάρα πολύ θετικό διότι σου διευρύνει τη σκέψη σου τόσο κατα τη διάρκεια των ατυχημάτων της ύλης που συμβαίνουν κατά την εργασία όσο και μετά την ολοκλήρωση του έργου με αποτέλεσμα να προκαλείται η συνεχής επανοηματοδότηση του έργου σε όλα του τα στάδια. Η μορφή και η ιδέα είναι κάτι το οποίο θα διαφοροποιηθεί και αυτό σου

δίνει όρεξη για να δεις τι θα συμβεί μετά. Πολλές φορές μπορεί να συνοδεύεται από ανησυχία, άγχος και αβεβαιότητα.

**Μπορεί να υπάρξει δημιουργία και ζωή χωρίς το χαρακτηριστικό της φθοράς;
Μπορείς ως δημιουργός να παραγάγεις έργο χωρίς να φθείρεις τα υλικά τα οποία θα χρησιμοποιήσεις;**

Με έχει απασχολήσει αυτό κάποιες ελάχιστες φορές σαν ερώτημα, αλλά ίσως σε μια επόμενη δουλειά — στα πλαίσια μιας ευρύτερης ερώτησης του «πώς μπορεί να εξελιχθεί η δουλειά αυτή». Βέβαια παρατηρώντας κανείς την προσωπική μου πορεία, είναι ένα από τα στοιχεία που χαρακτηρίζει το έργο μου. Προφανώς γιατί με ενδιαφέρει περισσότερο η ενέργεια που επενδύω στην υλοποίηση του αντικειμένου μου απ' ό,τι το αποτέλεσμα του έργου. Με ενδιαφέρει η αισθητική της ενέργειας.

Ωστόσο μιας και μιλάμε για τις δυνατότητες φθοράς του υλικού και στην αισθητική που προκύπτει από αυτήν θα ήθελα να αναφέρω ότι στη διαδικασία της δραστηριότητάς μου υποβόσκει η αγωνία και η επιμονή για ένα σωστό δομημένο αποτέλεσμα ακόμα κι αν κινείται σε μία λεπτή ισορροπία.

Πιστεύεις ότι αυτή η ενέργεια που επενδύεις στην ύλη εν προκειμένω, υπάρχει ως ίχνος, ως κάτι που θα μένει πάνω στο έργο και θα γίνει αντιληπτό από τον θεατή;

Από συζητήσεις που έχω κάνει με λίγους ανθρώπους, έχω παρατηρήσει και μου έχουν πει ότι αυτό φαίνεται. Από τον τρόπο που έχουν τοποθετηθεί τα υλικά γίνεται αντιληπτό ότι υπήρξε μια έντονη χειρωναξία και επιμονή από μέρους μου. Και ίσως αποκαλύψω και έναν βαθμό δυσκολίας, με την έννοια ότι πολλές φορές δεν τα συνδέω με το σωστό τρόπο και εκεί αρχίζει και αντιδρά η ίδια η φύση και η ιδιότητα του υλικού, όπου εκεί πας να επιμείνεις. Υπάρχει μία σπατάλη ενέργειας — μάταιη, εν τέλει.

Το στοιχείο της «σύμπτωσης», το τυχαίο, υπάρχει στο έργο σου;

Ναι υπάρχει το τυχαίο, όπως υπάρχει και η έννοια του μοιραίου.

Έχεις δηλώσει υλιστής.

Είναι λίγο επικίνδυνο επειδή υπάρχει μία εμμονή στην ύλη να δηλώνουμε οτι είμαστε «υλιστές», διότι έχουν διατυπωθεί αρκετές και ποικίλες θεωρίες περί της ύλης και του υλισμού σε βαθμό μάλιστα η μία να μην συμφωνεί με την άλλη. Μιλάω απλά για το πως το ίδιο το υλικό το οποίο αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας αποτελεί αφετηρία ενεργοποίησης της σκέψης μας, της κινητικότητας του σώματος αλλά και στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς.

Πολλές φορές η φύση και η ίδια η ζωή, δημιουργεί άλλες καταστάσεις που δε μπορούμε να τις προβλέψουμε.

Θεωρώ ότι η δυστυχία του ανθρώπου προκύπτει όταν ο ίδιος δεν αποδέχεται τη φύση του και δεν αναγνωρίζει ή και δεν εκτιμά τα βιώματα του ως σημαντικό παράγοντα για την εξέλιξή του και προσπαθεί να αναπροσαρμοστεί σε μια κατάσταση τέτοια, όπου δεν του ανήκει και δεν του ταιριάζει.

Άρα θεωρείς ότι ευτυχία χωρίς συνείδηση δεν μπορεί να υπάρξει.

Αυτογνωσία, επίγνωση και να εμπιστεύεσαι το ένστικτο. Δηλαδή το να έχεις υπόψιν ότι αυτό το οποίο έχεις προγραμματίσει πιθανόν να ανατραπεί στην πορεία, είτε λόγω φυσικών παραγόντων, είτε εξαιτίας κοινωνικών παραμέτρων... Νομίζω ότι η απογοήτευση του ανθρώπου υπάρχει επειδή δεν αποδέχεται τα πράγματα, όπως έρχονται από μόνα τους και δεν έχει την ανάλογη ευελιξία και προσαρμογή — χωρίς να σημαίνει ότι θα συμβιβαστεί.

Παναγιώτα Αρματά
Αθήνα, 2014